

ВЕСЕЛА КАЦАРОВА
ПОЕТИЧЕСКАТА СТИХИЯ НА
Д. Х. ЛОРЪНС

chitanka.info

Д. Х. Лорънс (Дейвид Хърбърт Лорънс) е ярка фигура в английската литература. Той пръв внася страстна чувственост в благопристойната британска белетристика, пръв представя чрез въздействащи поетически символи неукротимото физическо начало в човешката природа. И затова е жестоко бичуван от пуританското общество.

Лорънс (1885–1930) е роден и израснал в Истуд, близо до Нотингам, в многолюдното семейство на миньор. По-късно критиците често подчертават, че в творчеството му природата сякаш се представя през опиянения удивен поглед на човек, който всеки ден излиза от тъмната шахта и възторжено преоткрива красотите на света. Майка му, учителка по професия, насърчава сина си в учението, за да го отклони от съдбата на миньора. Конфликтът между родителите му, сблъсъкът между импулсивния първичен баща и благоразумната образована майка, слага отпечатък върху цялостното творчество на писателя и най-вече върху автобиографичния му роман „Синове и любовници“ (1913). Въпреки учителската си диплома от Нотингамския университет Лорънс рано се отказва от професията си заради крехкото си здраве, като се отдава на писателска дейност. През 1912 г. среща германката Фрида Уикли, съпруга на негов професор в Нотингам. Тя е шест години по-голяма и има три деца от брака си, но угнетена от еднообразното съществуване, се влюбва в младия писател и двамата забягат в Германия. Съвместният им живот е бурен, но страстен, изпълнен с многобройни пътешествия из целия свят, и най-вече го вдъхновява за активна творческа дейност. В сравнително краткия си живот писателят издава дълга поредица от ярки творби. „Дъгата“ (1915), семейна сага, публикувана по време на Първата световна война, разкрива острите конфликти както в обществото, така и в семейството. На първо място обаче романът въздействащо представя разноцветната „дъга“ в най-интимните брачни отношения на три поколения семейни двойки. По-късно в романа „Влюбени жени“ (1920), продължение на „Дъгата“, чрез героя си Бъркин, който донякъде е автопортрет, писателят изразява идеята си за съвършения съюз между мъжа и жената (ultimate marriage) — той е възможен единствено между напълно реализирани личности, запазили своята индивидуалност във връзката си. Преосмислил юношеското си отношение към баща си, във „Влюбени жени“ Лорънс противопоставя виталния, органичен мъж

(Бъркин), който е в близост до природата, на индустриалния магнат (Крайч), потиснал всичко духовно у себе си и превърнал машината в свой бог. Чрез самотната смърт на Крайч сред ледената пустош авторът внушава идеята за гибелното въздействие на безогледната индустриализация и на духовното закърняване в съвременния свят. Подобна съпоставка между коренно различни мъже се откроява по-късно и в романа „Любовникът на лейди Чатърли“.

Поначало най-характерната черта на Лорънс е дълбоката му ненавист към съвременната цивилизация с цялата ѝ ценностна система. Както вече се изтъкна, авторът търси лек срещу „социалната болест“ в творчеството, сред природата и в любовта. Основната му цел като писател е да изрази дълбоките чувства на героите си, потулени под външната непроницаемост. С други думи, според критиците Лорънс се стреми да разкрие скритата „потопена“ част от „айсберга“ на човешката личност. Единственият начин за твореца да опише невидимото, да улови неосезаемото, да назове неназовимото е употребата на ярки символи. Очевидно символите в творчеството на Лорънс са материалният зрим израз на неуловимите подсъзнателни импулси. В емблематична сцена в „Синове и любовници“ например героят Пол Моръл трябва да направи избор между целомъдрената умозрителна Мириам и виталната сексапилна Клара. Вътрешният конфликт на героя и крайното му решение се предават изцяло чрез символи. Пол търси разрешение на емоционалния си проблем сред природата, в градината, потънала в мрак, когато подсъзнателното надделява над рационалното. Полумесецът в тъмното небе е символ на раздвоената му личност. Пол подминава лехата с бели цветя, които загатват за девствена чистота и благопристойност. И тогава сред гъстата трева изведнъж се натъква на пищна ярка перуника със сочна шийка и упоителен аромат. Героят мигом прави своя избор и разполовената луна бързо се скрива зад върхарите. По-късно Пол дава словесен израз на подсъзнателното си решение: „Майко, ще скъсам с Мириам!“

Творчеството на Лорънс е наситено с подобни силно въздействащи символи, пропито е с проникновен лиризм. И затова е невероятно, че в миналото мнозина критици са възприемали романа му „Любовникът на лейди Чатърли“ като откровена порнография. Творбата се публикува от частно издателство във Флоренция през 1928

г. В нея за първи път в литературата на ХХ в. открито се описват най-интимните отношения между мъжа и жената, при това с дълбока поетичност и ярка символика. Във Великобритания обаче творбата излиза в цялостния си вид повече от 30 години по-късно, едва в началото на 60-те години, т.нар. либерално десетилетие на културната революция и разкрепостяването в съзнанието. И все пак обвиненията срещу романа за неморалност и дори порнографски стил отпадат едва след дълъг съдебен процес. В предговора си към първата пълна публикация на романа издателят заявява: „Ако намирате нещо «мръсно» в тази творба, то е само защото имате мръсничко подсъзнание“. Километричните опашки пред книжарниците в цяла Великобритания за първото пълно издание на „Любовникът на лейди Чатърли“ най-красноречиво показват интереса към автора и негодуванието на англичаните срещу неоснователните обвинения към Лорънс. Днес писателят заема достойно място сред плеядата ярки творци на ХХ в.

Макар авторът определено да се числи към групата на модернистите, в новелата „Девицата и циганинът“ (1924) се открояват редица черти на реалистичната проза. На първо място ясно проличава класовото разслоение в обществото, представено чрез редица въздействащи детайли. Работническите квартали например, които пасторската дъщеря Ивет скришом навещава, се намират в отдалечен край на селището, сякаш принадлежат към коренно различен свят. От друга страна богатото имение на местния поземлен аристократ, оградено с висок каменен зид, е напълно недостъпно за простосмъртните. А масивният пасторски дом със строгите си пуритански нрави ярко контрастира с волния стан на циганите — те живеят във фургони на колела и единствено сезоните определят местожителството им.

В новелата отчетливо се представят и сблъсъците между представителите на различни класи. Ивет ревностно крие внезапно събудилото се увлечение към циганина, озарен от „гордостта на пария“, защото съзнава, че родният ѝ баща ще я отхвърли завинаги и дори би я изпратил в „лудница за криминално проявени“. Важно е да се отбележи, че девойката е силно привлечена от циганина не само физически, но цени и човешките му достойнства:

Харесваше циганина. Харесваше ненатрапчивото му безшумно, но осезаемо присъствие. Харесваше загадъчната устойчивост у него, способността да издържа на съпротивата без всякаква надежда за победа. Харесваше и особената му непреклонност, отказа от враждебност, придобит след войната (VIII, с. 95).

Мигновената ѝ мисъл още при първата им среща е, че той е много по-силен духом от нея. И все пак дори наглед свободолюбивата еврейка мисис Фосет е силно потресена от емоционалната реакция на Ивет към него. В нейните очи „възлюбленият“ е просто долен, мръсен похотлив циганин, като даже и мимолетната връзка с него е напълно недопустима. Тя възмутено възкликва: „... да се забърка в любовна история с него? Та това би било чудовищно! Как тогава ще понася самата себе си!... Това не е любов! Това е... проституция!“ (VII, с. 86) Мисис Фосет сякаш забравя за собствената си дързост към пуританското общество — напуснала съпруга си и двете си деца, тя живее на семейни начала с любовника си. Очевидно в английското общество прекрачването на границите между класите е далече по-голям грях от „прелюбодеянието“.

И все пак най-силният контраст в новелата не е на класова основа. Това е преди всичко контрастът между широко скроените свободомислещи хора като избягалата съпруга Синтия, крехката, но устойчива Ивет, волевата Люсил и великодушния майор Истуд, които са коренно различни от „низшите духом по природа“ — лицемерния пастор и престарялата му властолюбива майка.

Въпреки очевидните черти на реалистичната проза новелата „Девицата и циганинът“ оставя трайни впечатления у читателя преди всичко с ярките си символи и високо поетичния си език. „Твърдата като камък“ властна „маминка“, „стожерът“ на фамилията Сейуел, яростно опълчила се срещу младостта и свободолюбието, образно е представена като хищна жаба — застанала до отвора на пчелен кошер, тя „с демонично светкавично изщракване на увисналите си челюсти улавя всяка изхвъркнала навън пчеличка, сякаш иска да вмести целия рояк в престарялото си сбръчкано, краставо туловище“ (II, с. 27). Открояват се и редица други ярки символи. В очите на семейството избягалата съпруга Синтия е „коприва“, избуяла във външния „смордлив“ свят. А лицемерният пастор е обрисуван като човек, скрил дълбоко в душата си „тлъстия червей на безверието“. Колкото до Ивет,

невинната девойка многократно се описва като бяло кокиче, разперило листенца на слънцето, „шеметно пробудило се от сън за кратък цъфтеж“. Внезапно събудената чувственост у нея е обрисувана със завладяваща поетичност. В присъствието на циганина сърцето ѝ „пърха като птица“, погледът ѝ се замъглява, нозете ѝ отмаляват, душата ѝ изпада в унес и т.н.

Образът на циганина също е подчертано символичен. Със свободолюбивия си дух и „гордостта на пария“ той е представител на един свят, твърде отдалечен от спарената задушлива атмосфера на пасторския дом, впръскващ „отрова“ в кръвта на Ивет. Спасявайки я от удавяне, циганинът всъщност освобождава духа на девойката от лицемерието на ограждащата я среда и открива пред нея пътя към свободния и пълнокръвен живот, лишен от всякакви предразсъдъци и сковаваци норми. След като ѝ вдъхва смелостта за независимо пълноценно съществуване, той се оттегля от живота ѝ.

Най-въздействащият символ в новелата обаче е потопа, разрушил стабилния каменен пасторски дом. Неслучайно единствената жертва на стихията е непоклатимата „маминка“. С нея окончателно отмира Едуардовата епоха с привидно спокойната си, но задушлива атмосфера, представена чрез образа на старицата. С разрушителната си сила Първата световна война, често споменавана в творбата, категорично помита една противоречива епоха. По този начин се открива и пътят към модернизма, чийто ярък представител е самият Д. Х. Лорънс. Напълно закономерно циганинът съзира след потопа „прекрасната нова луна... издигнала се над аленеещия заник“. Поначало умело изградената система от силно въздействащи символи създава у читателя усещането, че в новелата неудържимо бушува поетическата стихия на Д. Х. Лорънс.

Весела Кацарова

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.